

Centrum Wojskowe w Gruzji
jako jedno z czołowych organów ruchu antysowieckiego (1922–1923)

Mikheil Bakhtadze

[...]W Archiwum Akt Nowych zachował się jeden interesujący dokument związany z Czolokaszwilim. Jest to list szefa Sztabu Generalnego generała dywizji Stanisława Helerogo do attaché wojskowego w Konstantynopolu datowany 6 września 1923 roku:

„Na Kaukazie nastąpiło znaczne uspokojenie na skutek silnej akcji oddziałów Armii Czerwonej, zarówno w Gruzji (okręg Gurii), jak i na terenie powiatu ozurgetskiego... Nie ma wiadomości o zamiarach Czolokajewa, który rozpoczął organizowanie swego oddziału z Czeceńców i nawiązał kontakt z Gacyńskim”⁴.

Pierwsze poważne starcie Czolokaszwiliego z oddziałami zbrojnymi rządu sowieckiego miało miejsce w czerwcu 1922 roku w Kachetii. W tym samym czasie w mieszkaniu D. Wacznadzego w Tbilisi Rostom Muscheliszwili spotkał się z przedstawicielem Czolokaszwiliego, Szalwą Pawleniszwilim. Muscheliszwili opracował plan powstania. Zgodnie z tym planem bunt miał rozpocząć się w górach wschodniej Gruzji (Duszeti, Pszaw-Chewsureti). W celu pacyfikacji powstania Muscheliszwili miał zgromadzić w Duszeti oddziały Armii Czerwonej, które zostałyby zaatakowane przez powstańców z kilku stron [...]

Spór polsko–polski wokół uznania Związku Sowieckiego. Minister spraw zagranicznych Marian Seyda kontra poseł w Moskwie Roman Knoll

Henryk Bartoszewicz

Problem powstania związku republik sowieckich w korespondencji dyplomatycznej poselstwa polskiego w Moskwie pojawił się po raz pierwszy w listopadzie 1922 r.¹ Ponieważ prace nad konstytucją państwa związkowego przedłużały się, a dyskusja dotycząca zasad połączenia republik toczyła się w tajemnicy przed światem zewnętrznym dlatego nawet taki uważny obserwator i dobry znawca spraw rosyjskich jak kierujący od października 1922 r. poselstwem Roman Knoll uważał sprawę zjednoczenia za odległą. Wspominał o niej w raporcie zawierającym relację z XII zjazdu Rosyjskiej Komunistycznej Partii (bolszewików), nie traktując jej jako pierwszoplanowej². Dopiero na początku lipca 1923 r. szef poselstwa polskiego w Moskwie dysponował nieco dokładniejszymi informacjami. 2 lipca Knoll pisał, że sprawa ukształtowania się związku republik sowieckich była wówczas przedmiotem sporów „na ściśle tajnych konwentykłach”, ale dodawał, że zapadły już decyzje o tworzeniu wspólnych dla całego związku komisariatów, przy jednoczesnym pozostawieniu zagadnienia konstytucji związkowej „otwartym do dalszych jeszcze omówień”³. [...]

Kulturalna polityka Sowieców w latach 20-tych i na początku lat 30-tych XX w. Wybrane zagadnienia

Shahla Kazimova

[...]Totalitarne państwo, jakim był Związek Sowiecki, podjęło się transformacji struktur społecznych zgodnie ze swoimi wyobrażeniami o modernizacji i kulturalności. Dla bolszewickiej inteligencji kultura również miała charakter klasowy. Budząca się nowa klasa proletariatu potrzebowała własnej kultury, własnego modelu organizacji życia. Przy tym elita partyjna patrzyła na zmiany społeczne przez pryzmat misji *kulturnichestwa*, czyli przysposobienia mas do osiągnięcia wysokiej kultury, którą rozumiano jako sposób zachowania zachodnich klas wyższych. „Gdy Lenin mówił o rewolucji kulturalnej, widział jej główną treść w podniesieniu poziomu kulturalnego mas” – wspominał Trocki². Idea zakładała „wychowanie” *glubinki* (prowincji) i wyeliminowanie przepaści cywilizacyjnej między elitami a masami³. Takie ujęcie wynikało z krytycznego stosunku kierownictwa partii wobec dorobku kultury proletariatu, nie wspominając już o chłopstwie. Myśl ta została ujęta przez Trockiego m.in. w *Literaturze i Rewolucji*[...]